

4. Буркова Ю. Бізіборд – розвивальна дошка для дітей. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 24-26
5. Герасимчук О. Бізіборди, або Як зайняти. *Палітра педагога*. 2017. № 5. С. 22-23.
6. Грядовкіна Ж., О. Решетняк. Через дію до пізнання: монтессорі підхід до організації предметно-маніпулятивної діяльності малюків. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 15–19.
7. Навіщо потрібен бізіборд? [Електронний ресурс]. Режим доступу до публікації: https://kirovograd.babyservice.ua/staty/navischo_potriben_bizibord.html
8. Тесленко С. О. Особливості дистанційного навчання майбутніх вихователів до формування моральної готовності старших дошкільників до школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 70, Т. 4. С. 145-150
9. Швець О. В. Використання поетичних творів у поєднанні з бізібордами в закладах дошкільної освіти як засіб всебічного та гармонійного виховання дитини. *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр.* Рівне: РДГУ, 2018. Вип. 7. Том 1. С. 294–302.
10. Що таке бізіборд? [Електронний ресурс]. Режим доступу до публікації:

УДК 373(091)

Танько Т. П.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Тарарак Н. Г.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ВНЕСОК ВІТЧИЗНЯНИХ ПЕДАГОГІВ У РОЗРОБКУ ПИТАНЬ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ

У статті аналізується внесок вітчизняних педагогів у розробку питань теорії та практики підготовки дошкільників до трудового виховання. З'ясовано, що розвитку питань підготовки дітей до праці сприяли: наукові розробки Володимира Мономаха, І. Гізеля, І. Посошкова, Г. Сковороди, К. Ушинського, С. Русової, Н. Лубенець та Т. Лубенця, організація педагогічних музеїв, клубів, дитячих майданчиків, різноманітних товариств, резолюції психолого-педагогічних з'їздів тощо. До перспективної тематики подальшого наукового пошуку віднесено порівняльний аналіз трудового виховання дошкільників на різних етапах розвитку суспільства.

Ключові слова: *трудове виховання, діти дошкільного віку, підготовка до праці, внесок вітчизняних педагогів.*

Постановка проблеми. Сьогодні Українській державі дуже потрібні висококваліфіковані робітничі кадри та творча інтелігенція. Зазначені завдання можуть успішно вирішити як заклади середньої, так і дошкільної освіти. Саме у дітей дошкільного віку необхідно виховувати любов до праці, що в подальшому сприятиме зростанню інтелектуального та економічного потенціалу суспільства.

Зміст трудового виховання дошкільників знайшов відбиття в

таких нормативних актах, як: Закони України «Про освіту» (2017 р.) та «Про дошкільну освіту» (2001 р.); Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2012 р.); програми розвитку дитини дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень. Зв'язок трудового виховання дошкільників і молодших школярів вивчали А. Богуш, З. Борисова, М. Машковець, О. Савченко та інші; специфіку розвитку дошкільної і початкової школи проаналізували Н. Антонець, Л. Березівська, З. Нагачевська, І. Улюкаєва та інші; внесок окремих осіб та асоціацій в розробку питань трудового виховання дітей схарактеризували Т. Василенко, І. Зайченко, Т. Куліш, О. Літіченко, О. Пшеврацька, О. Сухомлинська, В. Яковенко та інші.

Зміст, форми та методи трудового виховання дітей дошкільного віку в історичній ретроспективі вивчали Г. Беленька, А. Богуш, З. Борисова, К. Крутій, Н. Лисенко, М. Машковець, Т. Поніманська та інші.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить проведене дослідження, перші згадки щодо організації трудового виховання дошкільнят з'являються в період Київської Русі. Саме в цей час виховання дітей дошкільного віку відбувалося в сім'ї і полягало в підготовці їх до праці та до життя взагалі. До провідних засобів впливу на дитячу особистість належали загадки, казки, народні ігри тощо. Головна увага приділялася вихованню любові до праці, людей праці, поваги до старших.

Певним прикладом поширення ідеї трудового виховання дітей дошкільного віку в сім'ї було «Повчання Володимира Мономаха дітям», котрий основним видом трудового виховання вважав домашню працю і ремесла [7, т. 2, с. 24-27].

Вагомий внесок у розробку питань трудового виховання дітей у сім'ї зробив ректор Києво-Могилянського колегіуму І. Гізель у ХУІІ столітті, який в якості мети виховання дітей розглядав виховання працюючої творчої особистості [1, с. 139].

Питанням трудового виховання дошкільників присвятив свою педагогічну працю «Заповіт батьківський» І. Посошков – відомий науковець і винахідник, котрий наполягав на необхідності виховання в дошкільнят працюючості, проведення чесною та посильною праці [1, с. 153].

Велику увагу звертав на необхідність трудового виховання дитини і відомий український просвітник – Г. С. Сковорода, який сформулював принципи виховання, котрі спиралися на ідею «сродності», як основу розвитку людини. Г. Сковорода трудове виховання тісно пов'язував з обов'язком батьків. Обов'язком же вчителів педагог уважав необхідність урахування та подальшого

розвитку в дитини всього того, що закладено у неї від «природи», надання допомоги щодо удосконалення і корекції вроджених здібностей. В цілому, трудове виховання Г. Сковорода розглядав як шлях розвитку працьовитості, а працю – як показник моральності. Зокрема, на цьому вчений наголошував у «Байках Харківських».

Розвиток ідей трудового виховання дітей отримав подальший розгляд у працях відомого українського педагога – К. Ушинського. Наприклад, у статті «Праця в її психічному та виховому значенні» освітянин наголошував, що основне завдання вчителя-вихователя полягає у допомозі дитині віднайти своє місце у житті, надати їй підготовку до праці та життя. Освітянин також сформулював вимоги до вчителя-вихователя щодо організації трудового виховання дошкільників, як-от:

- мати тверді переконання;
- бути прикладом щодо наслідування;
- любити дітей, уміти бути як вчителем, так і вихователем;
- володіти педагогічним тактом;
- брати активну участь у народному житті [6, т. 6, с. 96-102].

До заслуг К. Ушинського можна віднести і те, що він одним із перших запропонував поділити працю на фізичну та розумову і розглядати її в єдності. Виходячи з цього, педагог наголошував: «...Фізична праця розвиває і підтримує в людині фізичні сили, здоров'я та фізичні здібності... В той же час важливість розумової праці для ... здорового ... стану людського тіла далеко не всі усвідомлюють ...» [7, т. 2, с. 234]. Освітянин переконливо обґрунтував трудову діяльність як обов'язковий компоненту всебічного розвитку особистості. К. Ушинський був твердо переконаний у тому, що якщо підростаюче покоління не бере участь в посильній праці, то воно глибоко нещасне.

Успішна реалізація питань трудового виховання дітей була пов'язана і з започаткуванням у 1847 році при дитячих притулках сирітських відділень для цілодобового перебування дітей. При цих притулках існували ремісничі класи та училища [3, с. 14].

Положення про притулки передбачало прийом дітей до цих закладів віком від 3-х до 12 років. При зазначених притулках також відкривалися відділення для дошкільників (віком від 4-х до 7-ми років), ясла, в яких перебували діти, батьки котрих не могли забезпечити повноцінного догляду за своїми дітьми [3].

Розвиток питань підготовки дітей дошкільного віку до трудового виховання дітей в Україні був пов'язаний і з організацією педагогічних музеїв, котрі займалися реалізацією творів зарубіжних педагогів із різноманітних галузей педагогіки взагалі та питаннями специфіки, методів і форм підготовки дітей дошкільного віку до праці.

Реалізації ідей підготовки дітей до праці також сприяли: активне видання вітчизняної педагогічної літератури (В. Зеньковський, А. Макаренко, Я. Мамонтов, О. Музиченко, та ін.); масовий друк педагогічних журналів («Педагогічний збірник», «Школа», «Вчитель», «Світло», «Дитячий садок», «Вісник виховання», «Виховання і навчання», «Вільне виховання» та ін.), на сторінках яких порушувалися питання змісту, принципів, найбільш дієвих форм і методів підготовки дітей до трудового виховання.

Велику роль у підготовці дітей дошкільного віку до праці відіграли фребелівські товариства, котрі в другій половині XIX ст. почали масово відкриватися в таких містах, як: Київ, Харків, Одеса. Вказані товариства активно працювали над відкриттям дошкільних закладів, дитячих колоній та майданчиків [2].

Активній підготовці дітей дошкільного віку до праці сприяло і відкриття перших дитячих садочків у Полтаві, Києві, Миколаєві та Одесі, започаткування притулків для неповнолітніх дітей із бідних сімей, відкриття приватного дитячого садочку та майданчиків для дітей дошкільного та шкільного віку, плідна діяльність земств, котрі в 90-ті рр. XX ст. започаткували притулки-ясла щодо догляду за дітьми, формування системи закладів опіки для дітей, котрі позбавлені батьківського піклування. Вказані заклади свою діяльність організували шляхом тісної співпраці з батьками. Батьки разом із дітьми організували різноманітні трудові справи, екскурсії. Вихователями надавались педагогічно цінні поради щодо підготовки дітей до праці.

Активній розробці теорії і практики підготовки дітей дошкільного віку до праці сприяло і масове проведення на початку XX ст. різноманітних з'їздів із педагогічної психології, експериментальної педагогіки, сімейного виховання, народної освіти, охорони дитинства та ін.

На психолого-педагогічних з'їздах порушувались такі актуальні проблеми, як:

- вивчення впливу закладу дошкільної освіти і сім'ї на розвиток дитячої особистості;
- розробка методів наукового пізнання дитини;
- співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї щодо питань підготовки дітей до праці;
- способи організації трудового виховання дітей;
- індивідуальний підхід до підготовки дітей дошкільного віку до праці;
- вивчення досвіду роботи закладів дошкільної освіти.

Узагальнення архівних матеріалів дозволяє констатувати, що велика роль у становленні та подальшому розвитку питань підготовки

дошкільників до праці належить педагогічним товариствам, котрі почали з'являтися в Україні в 90-ті рр. XIX – на початку XX ст. Як свідчить проведене дослідження, вагомий внесок стосовно розвитку визначених питань внесли Фребелівське педагогічне товариство, Київське товариство народних дитячих садків та Київське товариство сприяння вихованню й захисту дітей.

Доцільно підкреслити, що саме Київське товариство народних дитячих садків на початку XX ст. підготувало спеціальне «Положення про дитячі садки» й «Програму занять у дитячому садку». У зазначених документах були чітко окреслені види діяльності дошкільнят, починаючи з 4-х років. Окрема увага була приділена ручній праці.

Активному розвитку питань підготовки дітей дошкільного віку також сприяли праці Н. Лубенець й Т. Лубенця. Наприклад, Н. Лубенець визначила мету виховання дошкільнят, котра полягала у їх гармонійному всебічному розвитку, і запропонувала основні методи підготовки дошкільників до праці. Серед подібних методів освітянка визначила бесіди, спільні ігри, приклад дорослих і деякі ін. Н. Лубенець активно виступала проти застосування методів покарання [5, с. 194].

В залежності від віку дитячої особистості вчена запропонувала певні види праці. Наприклад, Н. Лубенець вважала, що діти молодшої групи повинні займатися такими видами праці: малюванням, ліпленням, вирізуванням, конструюванням, вишиванням, плетінням. Діти середньої групи – будівництвом із кутів, цеглинок [5, с.194-195]. А діти старшої групи – наклеюванням картонних силуетів і виготовленням нескладних іграшок. Для будь-якої групи дітей також було передбачено проведення прогулянок та догляд за рослинами [5, с. 196].

Вчена до провідних видів праці дошкільнят відносила і самообслуговування, господарську працю (допомога щодо накривання на стіл, здійснення догляду за іграшками та ін.), працю в природі й ручну працю. Дослідниця переконливо довела, що процес підготовки дитини дошкільного віку до праці ґрунтується на певних принципах: принципі гуманізації виховання; принципі народності й індивідуальності; природовідповідності, активності, свідомості, доступності, взаємозв'язку виховання з життям, самостійності і творчості [105, с. 199].

Т. Лубенець, у свою чергу, сформулював завдання трудового виховання дошкільнят. Це: зміцнення здоров'я і загартовування організму дітей; формування у них навичок господарської праці, уміння доглядати за рослинами і тваринами, необхідність виховування

у дітей високих моральних почуттів – взаємодопомоги, солідарності, співчуття й ін. [7, с. 204].

Велику роль питанням підготовки дітей дошкільного віку до праці приділяла й С. Русова. Дослідниця в праці «Дошкільне виховання» сформулювала мету трудового виховання дитини дошкільного віку. Виходячи з цього, С. Русова наголошувала: «Метою трудового виховання є виховання дітей здорових, веселих, здатних до праці» [4, с. 233]. Варто також наголосити на тому, що науковець великого значення приділяла ручній праці дошкільнят, яка, за твердим переконанням дослідниці, сприяє вихованню в дитини дошкільного віку почуття людської гідності, відповідальності, творчої активності дитини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, становленню та подальшому розвитку питань підготовки дітей дошкільного віку до праці сприяли: праці Володимира Мономаха, І. Гізеля, І. Посошкова, Г. Сковороди, К. Ушинського, С. Русової, Н. Лубенець та Т. Лубенця, відкриття педагогічних музеїв, клубів та дитячих майданчиків, різноманітних товариств, проведення психолого-педагогічних з'їздів та ін.

До перспективної тематики подальшого наукового пошуку можна віднести питання порівняльного аналізу трудового виховання дітей дошкільного віку на різних етапах розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Ворожбіт В. В. Духовно-моральне виховання дітей у загальноосвітніх закладах України (історико-педагогічний аспект): монографія. Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2012. 374 с.
2. Помелов В. Б. Фридрих Фрѐбель и его вклад в педагогику. *История педагогики и образования*. М., 2011. С. 114-123.
3. Поп О. І. Організація соціального виховання підлітків на Закарпатті у 20-30-ті роки ХХ століття. Дис... канд. пед. наук, 13.00.01, Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. 200 с.
4. Русова С. Дошкільне виховання. *Педагогіка М. Монтессорі: виклики сучасності*. Монографія за ред. І. Дичківської. Рівне: «Волинські обереги», 2016. С. 231-236.
5. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки. К. : Видавничий дім «Слово», 2016. 424 с.
6. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. К. : Радянська школа. 1995. 580 с.
7. Хрестоматія з історії педагогіки: в 2 т. за заг. ред. А. В. Троцько. Х. : ХНАДУ, 2011.